

produci ergo nequit nisi per creationem, quae Angelis competere nequit. Non inde tamen sequitur Angelos imperfectiores esse hominibus, quia operationes eorum immanentes perfectiores sunt; et quamvis homo possit actione transeunte ita modificare materiam aliquam ut corpus sit hominis, animamque humanam requirat; possunt tamen Angeli et ipsi actione transeunte immutare materiam potestate quae quoad efficaciam et quoad extensionem est maior.

Obiici posset: Terminus creationis est ens finitum. Atqui ad finitum producendum sufficit vis finita. Ergo.

Resp. *Dist. mai.* Et spectari debet solum terminus, non etiam modus producendi, *neg.* spectato termino, *subd.* terminus est ens finitum quod actu fit, *conc.* quod simul necessario fieri posset spectata vi producendi, *subd.* non est vere infinitum, *conc.*, non est finitum sine fine, h. e. indefinitum *neg.*

Inst. Etiam vis finita potest producere effectus indefinitos: ergo.

Dist. antec. Potest successive *conc.* simul, *neg.* Porro ad productionem successivam effectus finiti sufficit vis finita quae semper perseveret.

THESIS XXXIX^a

Res omnes productae divina indigent conservatione ut esse pergant.

DECLARATIO. Conservatio duplex distinguitur: *indirecta* et *directa*. Indirecta est quae removet impedimenta perseverantiae in existendo; directa quae vi sua influit in perseverantiam existentiae, a qua proinde esse rei perseverans dependet. Quaestio est de conservatione directa, haberique quaestio potest et circa substantias, et circa accidentia si qua sunt quae esse proprium habeant. Nunc de substantiis loquimur iisque primitivis sive sibi seorsim constant, sive aliarum partes sint. Substantia creata postquam incepit pergit existere; huius continuationis existentiae aliqua ratio

esse debet: quaeritur an haec perseverantia pendeat ab efficientia alicuius causae et quidem illius per quam incepit. Multiplex enim opinio esse potest, vel quod substantia eo ipso quod virtute creatoris inceperit iam ex se perduret absque alio influxu causae alicuius: vel quod substantia vi sua (cooperante quidem causa prima, quod proprium est causarum secundarum) semetipsam in esse conservet: vel quod ab alia causa secunda, vel quod tandem a divina virtute directe conservetur. Ratio dubitandi est quia cum substantia existit, nulla apparet ratio cur desinat esse; ut ergo perduret non est opus aliqua efficientia quae influat semper esse, quod praesertim valet in iis substantiis quae naturaliter postulant esse semper; huiusmodi enim exigentia non videtur posse componi cum necessitate influxus perennis causae alicuius; in hac enim hypothesis illa substantia per se semper desinere posset, quod illi naturali exigentiae videtur repugnare. Quod si efficientia alicuius causae conservantis desideratur, quemadmodum ordo est dependentiae inter substantias, et quaedam ab aliis fiunt, haec a causis suis a quibus habent esse poterunt quoque conservari.

Verum tenendum est substantias omnes creatas indigere activitate Dei conservantis ut perseverent esse. Quod antequam demonstramus, declarem breviter conceptum huius conservationis directae. Ea est actio causae efficientis cuius terminus est ipsum esse sive ipsa realitas quae primo producta est. Quocirca terminus creationis et conservationis est materialiter idem, h. e. substantia existens; res enim quae incipit est eadem quae perseverat, secus falsum foret eam perseverare: differt autem uterque terminus formaliter, quia creatio substantiam respicit prout incipit esse, conservatio eandem respicit prout perseverat esse. Porro sicut perseverantia in existendo est continuata illa existentia quae incepit, ita conservatio active est continuata creatio, non quatenus res denuo successive creetur h. e. in nihilum relapsa rursus e nihilo educatur, quod absurdum est, sed quatenus ea actio quae primo dedit esse pergit influere absque in-

terruptione idem esse. Quia vero actio Dei ad extra non est nisi actus immanens efficax suae voluntatis, quemadmodum creat volendo efficaciter rem esse, ita conservat volendo efficaciter rem perseverare.

DEMONSTRATIO. In primis reiicienda est tertia opinio; cum enim substantia a solo Deo producat, nequit, si conservanda est, ab aliqua causa secunda conservari in esse: quod enim esse non dat nequit illud directe conservare; conservatio namque directa est influxus in ipsum esse. Possunt tamen causae secundae indirecte alias substantias compositas, ac se ipsas, si compositae sunt, activitate sua indirecte conservare tum removendo corrumpentia, tum procurando sibi ea quae ad sustentationem sui vel aliorum sunt necessaria. Inquam *si composita sint*; nam simplices nihil habent quod reformident ab aliis causis creatis, nec alia re creata indigent ut maneant in esse quod habent.

His positis demonstramus thesim. Sane, ut iam monuimus, perseverantia in existendo est aliquid aliud ab inceptione, est enim aliquid maius; et licet fieri non possit ut res incipiens aliquo instanti non perduret, quod alibi declarasse nos meminimus, liquet tamen plures res quae pariter incipiunt non pariter perseverare; ideoque continuatio existentiae aliquid addit inceptioni. Porro huius continuationis ratio vel est intrinseca vel extrinseca; si intrinseca, nulla alia excogitari potest quam vel ipsum initium, aut existentia rei praesens, vel vis quaedam substantiae seipsam conservantis, vel exigentia naturae. Atqui nulla est ex his ratio sufficiens perseverantiae. Etenim initium rei sive existentia rei praesens non est ratio cur res postea perseveret; quia nullus est nexus necessarius inter inceptionem vel existentiam praesentem et existentiam futuram: secus omne quod est etiamsi sit aliquid compositum, deberet esse semper, quod liquet falsum esse. Et sane res postquam inceperit non desinit esse absolute contingens, unde necessaria est quidem hypothetice dum est, sed non pro tempore futuro. Non est ratio perseverandi vis quaedam substantiae quae se (concurrente quidem Deo) conservet; quae est opinio

quam impugnat Lessius (De Perfectionibus divinis L. X, c. 4.) Nam vis huiusmodi concipi nequit; esset enim acti-
vitas pro sui exercitio supponens id quod terminus eiusdem dicitur, nimirum esse ipsum substantiae: nam esse substantiae ab eius influxu penderet ita ut sine illo non foret, et integrum esse influxui praesupponeretur, nequit enim agere nisi sit; idque praesupponeretur in eodem ipso instanti quo agit, nam tunc cum agit necessi est ut sit. Neque exigentia naturae ad existendum semper in posterum ratio est sufficiens continuationis existentiae. Nam 1° continuatio saltem aliqua communis est quoque aliis substantiis quibus deest talis exigentia, ideoque pro hoc universali effectu saltem alia ratio afferenda est. 2° Exigentia naturae alicuius ad semper existendum, habet quidem fundamentum in ipsa physica constitutione naturae, et ita spectat ad ordinem physicum; at formaliter non est aliquid physicum, sed morale situm in ordine quem aeterna ratio indit necessario rebus. Porro id quod physicum est cuiusmodi est perseverantia existentiae requirit rationem sufficientem sui physicam. Quapropter ista exigentia poterit esse partialis causa mediata cur ab alia causa efficiente res conservetur; non vero esse potest ratio sufficiens cur perseveret. Et re quidem vera natura exigens perennem sui existentiam, non extrahitur ab ordine contingentium in quo cum crearetur posita est: atqui contingens non habet in se rationem sui esse, esse vero contingentis incipiens et perseverans est realiter idem, nec aliud est perseverantia quam istud ipsum esse iugiter manens; ergo non est in ea natura ratio sufficiens suae perseverantiae. Dices eo ipso quod idem est esse incipiens et perseverans, atque perseverantia non est nisi modus eius, concipi potest quod in ipso esse sit ratio huius modi. Respondeo perseverantiam non esse modum quemdam praeter subiectum h. e. esse, sed formaliter in sua essentia includere esse quod manet; ratio proinde perseverantiae debet esse ratio ipsius esse. Itaque constat nullam esse intrinsecam rationem sufficientem cur res perseveret. Erit ergo extrinseca: haec porro est causa; causa autem huius effe-

etus nequit esse aliqua causa secunda: igitur necesse est ut Deus res conservet in esse.

Argumentum 2^m Inductione universali ex iis omnibus quae nobis sunt nota constat quod tum perfectio ab agente alteri communicata manet in illo etiam desinente actione agentis, cum vel subiectum habet virtutem appropriandi sibi illam et eam sustentandi, vel cum ipsum principium agendi secundum speciem communicari potest effectui, aut subiecto. Primum ex. gr. locum habet in constructione domus; materia enim eiusdem capax est retinendi eum ordinem, quem aedificator instituit. Alterum habet locum ex. gr. in excitatione caloris qui manet etiam remota causa: idem enim motus excitando calorem gignitur, qui fuit in igne principium excitationis caloris. Si neutrum adsit, effectus tamdiu durat, quamdiu durat actio agentis. Iam vero cum res creatur, nullum est subiectum, quod existentiam possit recipere; nam in creatione ipsum subiectum producit: ipsum autem esse seu existentiam subiecti est realiter ipsum subiectum ab initio productum. Sicut igitur in creatione deest subiectum quod sibi appropriat substantiam quae producitur, ita deest quoque subiectum quod existentiam recipiat et sibi appropriet. Principium vero agendi quod est ipsa virtus infinita creatrix nequit secundum speciem communicari creaturae. Ergo si inductioni credimus non potest Deus ita communicare rei creatae perfectionem hanc existentiae, ut ea perseveret cessante actione ipsius Dei: oportet ergo ut actio Dei semper perduret. Cf. S. Thom. I p. q. CIV, a. 1.

Diximus de conservatione substantiarum, quaeritur an modi earundem, et accidentia, siqua sint, conserventur a Deo. De modis prout res sunt nulla est difficultas, cum enim eorum realitas non sit nisi realitas substantiae, hac conservata et illi conservantur. Prout vero modi sunt aliquid formaliter distinctum a substantia cui insunt, nempe ordo dispositio habitudo quaedam, hi conservantur in esse a Deo mediante subiecto cui insunt; inest enim substantiae vis retinendi certum ordinem et dispositionem cum aliis: sicut

ergo haec omnia Deus producit simul cum aliis causis, ita et conservat simul cum subiecto, et cum aliis causis, si quae sunt, quae influere pergant in eorum existentiam.

Ad accidentia quod spectat quae sint realitates distinctae a substantia, si sint talia accidentia quae a solo Deo fiant, cuiusmodi esset in sententia scholasticorum quorundam intellectus et voluntas, ea quemadmodum habent ab initio esse a Deo, ita et divina conservatione indigent ut sint: quamvis quia supponitur ipsa a Deo fieri in subiecto et dependenter a subiecto, dici possit ea conservari a Deo mediante subiecto quod ipsa sustentat, et cuius aliquid sunt. Idem dicendum de accidentibus quae a causis secundis producantur; transeunte enim actione productiva causae secundae quacum agit causa prima, manent ea in subiecto a quo sustentantur, et sic mediante subiecto, a quo dependenter facta sunt, conservari dicenda sunt a Deo. Itaque res omnes quas Deus facit secundum quod rationem entis ab eo participant, conservantur ab ipso. Non tamen conservatio haec eo spectat ut res semper sint; sed quamdiu durant dicimus eas conservari a Deo: tamdiu autem eas conservat quatenus ordo rerum et mutua efficientia causarum id requirit.

Dices: Conservatio respondet productioni: ergo ea causa quae producit conservare quoque potest; at etiam causae secundae producunt: ergo et eae possunt conservare.

Resp. *D. M.* Conservatio respondet productioni quae est causae effectus secundum fieri tantum, *neg.* quae est causa effectus secundum ipsum esse, *conc.* Causa effectus secundum esse est ea a qua est substantia cuius proprium est esse; causa effectus secundum fieri tantum est ea quae modos inducit substantiae praesistenti, a qua effectus pendet quidem cum fit, sed cum factus est manet in subiecto desinente actione producente.

Contrad. m. Causae secundae sunt causae secundum fieri tantum, *conc.* secundum ipsum esse effectus, *neg.* Responsio desumpta est ex S. Thoma l. c.

Cum causae secundae agant actione transeunte quae in

eo consistit ut per applicationem virtutis agentis subiectum aliquod immutetur, quando subiectum immutatum est, expletum est id, quod causa secunda agere potest; ideoque desinit. At actus immanens causae primae, cuius terminus est ipsum esse effectus, quaeque agit ut causa universalis omnis entis, semper durare potest et debet.

Ex dictis liquet quo sensu accipiendum sit effatum illud: Conservatio est continuata creatio. Nimirum non ita est accipiendum ut res creata singulis instantibus vel continue postquam creata est e nihilo educatur, ideoque continue in nihilum redeat, ut rursus e nihilo extrahatur, quod absurdum est, tum quia singula haec instantia realiter distincta nulla sunt, tum quia res creata pergunt continue existere, quod autem iam existit, e nihilo fieri nequit. Sed est ita accipiendum: nimirum ex parte rei creatae terminus conservationis est idem ac terminus creationis sed durans sive continuatus, existentia nempe rei perseverans; et ex parte Dei, actus a quo est rei conservatio est ille idem a quo est rei inceptio. Distinguuntur tamen ratione, quia alius est conceptus creationis, alius conservationis, sicut alius inceptionis et alius durationis: et quia res creari potest, quin tanto tempore saltem, quo durat, quodque in infinitum minui semper potest, duraret et conservaretur. Itaque eodem actu immanente quo Deus voluit rem esse voluit quoque simul eam vel semper vel tanto tempore durare.

Corollarium. Ex dictis et probatis in thesi sequitur errasse Galluppi qui solius conservationis indirectae necessitatem adstruit.

Obiici potest 1° Quaedam naturae ut spiritus sunt immortales, ergo in ipsis est ratio sufficiens cur perseverent.

Resp. Sunt immortales essentialiter, *neg.* naturaliter, *conc.*

Dist. conseq. Ratio sufficiens est in ipsis cur existant conservatae, *conc.*; cur pergant existere a se, *neg.*

2° Deus nequit animas racionales annihilare, ergo.

Dist. ant. h. e. non est in Deo virtus par huic effectui annihilationis animae, *neg.* non decet Deum eas an-

nihilare, *subd.* propter aliquid quod vere debeat ipsis *neg.* propter id quod potius debet sibi, *conc.* Quod vero Deo indecens est evadit ei quoque physice impossibile propter infinitam eius perfectionem.

Adverte actum annihilationis eo redire ut Deus velit aliquid tamdiu et non amplius conservari, ideoque ultimo instanti adveniente opus est ut res desinat esse deficiente activa conservatione. Liquet porro solum Deum posse annihilare quia ipse solus substantias conservat.

3° Esset ergo tendentia entis creati in nihilum, quod repugnat.

Resp. *Dist.* tendentia positiva, *neg.* negativa, h. e. incapacitas ex se perseverandi, *conc.*

4° Potest agens ita communicare alteri aliquam perfectionem, ut in ipso maneat cessante actione agentis; ergo Deus potest communicare esse creaturis quod perseveret cessante divina actione.

Resp. *Dist. ant.* Potest agens etc. cum subiectum non habet virtutem appropriandi sibi eam perfectionem, eamque ex se sustentandi, *neg.* cum habet propter imperfectionem effectus, ut est structura in domo, figura in marmore, *subd.* potest ita ei communicari ut conservetur in subiecto independenter a causa secunda, *conc.* independenter a causa prima, *neg.*

5° Potest creatura effectus producere qui ab ea in perseverantia existentiae non pendeant; ergo multo magis Deus.

Resp. *Neg. cons.* illud enim est ex imperfectione effectus et virtutis agentis; quod proinde non est transferendum in Deum.

THESIS XL^a

I Distincto duplici physico Dei concursu, mediato et immediato, utriusque necessitas ad actiones omnes creaturarum tenenda est. II Concurrit autem Deus sub ratione causae primae universalis efficientis quidquid habet rationem entis.

DECLARATIO. Concursus Dei definiri potest: *divina cooperatio ad actiones creaturarum*. Duplex ea esse potest, physica vel moralis: physica cum Deus agit ut causa physica; moralis cum agit ut causa moralis (O. C. III De causa efficiente III, 9.) Nos de physico concursu loquimur. Hic rursus duplex, mediatus et immediatus; mediatus est collatio et conservatio virium ceterorumque mediorum quibus causa secunda constituitur in actu primo expedita ad agendum; immediatus est influxus Dei in ipsum actum secundum causae, sive in eius effectum. Quia vero Deus quidquid producit, producit per actum voluntatis, volendo scilicet efficaciter aliquem effectum, concursus immediatus in eo consistit quod Deus efficaciter velit actum vel effectum creaturae.

Immediatus rursus a quibusdam distingui solet in praeivium et simultaneum. Praeivium est qui ita cooperatur causae secundae agenti ut eius actionem praevertat, causam movens ad agendum; unde non est tam concursus quam praecursus. Simultaneus est qui ita cooperatur causae agenti ut simul tantum cum ipsa operetur.

Actiones creaturarum in duplici sunt differentia; quaedam enim sunt immanentes, quaedam transeuntes (Ontol. th. 14. 4. p.): cum actio est transiens, id quod a causa fit est extra ipsam; cum est immanens, manet in agente. Concurrere autem ad actiones creaturarum est simul cum ipsis producere effectum vel terminum virtutis earundem sive sit extra sive sit intra ipsas.

Quapropter in hoc concursu nihil est aliud reale cogitandum praeter voluntatem efficacem Dei et effectum, qui est operatio creaturae dependens ab ea. In productione enim

nihil est realiter medium inter causam agentem et effectum. (O. Th. XIX). Unde dicitur concursus esse passive idem cum actu ad quem Deus concurrat: et quia hic actus a causa quoque secunda dependet, et ex eadem ratione effectus huius et concursus passivus sunt idem, hinc realiter idem esse dicuntur concursus causae secundae, et concursus Dei si passive spectentur. Active tamen concursus duplex est, a duplici nempe causa idem effectus dependet.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Necessitas concursus mediati manifesta est. Necesse est enim ut causa a Deo recipiat vim agendi, eademque vis a Deo conservetur. Item necesse est si quae res tamquam media extrinseca requirantur ad agendum, ut a Deo fiant et conserventur, quia quidquid est, a Deo esse debet et conservari.

Necessitas autem concursus immediati ab omnibus fere admittitur, excipitur enim Durandus; sed pro diversa sententia, quam in eo explicando sequuntur, diversimode, nec semper bene, ab omnibus probatur. Independentem ergo a quovis systemate ita demonstrari potest.

Causa in actu secundo cum agit perfectior est se ipsa in actu primo tantum, omnis autem perfectio omnisque gradus perfectionis realis a Deo tanquam causa adaequata existentiae omnis realitatis procedere debet: ut vero procedat a Deo hic gradus perfectionis tanquam a causa adaequata existentiae omnis realitatis, oportet ut causa secunda subordinetur Deo ut est actu agens, hoc est sub ipsa ratione agentis, non tantum sub ratione potentis agere; subordinatur autem Deo sub hac ratione quatenus Deus influit voluntate sua in ipsum actum creaturae agentis; ergo. Cf. Lessium De Perfectionibus divinis L. XI. c. 3:

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Cum totus actus sit a causa secunda et a causa prima; altera autem sine altera effectum non producat, liquet utramque causam esse totalem totalitate effectus, non vero totalitate causae; sed quoad hoc esse causas partiales (O. C. III, l. c. n. 7). Licet vero totus effectus sit ab utraque causa, distingui tamen potest

in eo quaedam formalitas secundum quam proprie respondeat primae causae, et alia secundum quam respondeat causae secundae. Est scilicet certe ratio cur hic effectus sit a Deo, et est cur sit a creatura. Iam vero cum Deus sit causa universalissima, et ideo concurrat quia quidquid est a Deo originem mutuari debet, liquet rationem formalem sub qua Deus effectus causarum attingit esse rationem entis; rationem vero talis entis, quod ex. gr. sit motus, germinatio fructus, sensatio etc. id ex causarum singularum propria natura ac circumstantiis actionis dependet. Hinc cum effectus proprius causae liberae sit actus immanens voluntatis, Deus illam non producit sub formali ratione volitionis, neque enim propter illum actum Deus dicitur volens, cum non sit actus immanens Dei; sed illum producit ut est aliquid voluntatis creatae sive sit ens sive modus huius entis, quod vero sit actus immanens et liber, id actus nanciscitur ex respectu ad voluntatem creatam. Quia vero ratio entis, et ratio talis entis identificantur, suntque una eademque res, hinc ut diximus totus effectus est ab utraque causa.

Corollarium. Ergo causae secundae possident completam virtutem suos effectus producendi dependenter a causa prima, non vero independentem ab ea.

THESIS XLI^a

Ut concursus divinus ad actus liberos creaturarum quantum in nobis est explicetur, advertimus I quod quia determinatio voluntatis est eiusdem exercitium et actus, ea per concursum Dei fieri debet, neque est expectanda prius ut Deus concurrat. II Arbitramur autem Deum non ita concurrere cum causis liberis ut eas praedeterminet, vel praemoveat, vel proprie moveat, neque enim cum eiusmodi divina cooperatione libertatem voluntatis possumus conciliare. III Itaque concursus immediatus ita concipi potest, ut sit quaedam continuatio concursus mediati; sicut enim concursus mediatus virtutem creatam efficacia sua sustentat, ita cum causa creata se determinat, ope eiusdem concursus se deter-

minat, qui proinde concursus eo ipso immediatus evadit, principium existens actus sive effectus eiusdem causae.

DECLARATIO. Per se omnis actus est determinatio facultatis, et omnis facultas activa se ipsam agendo determinat. Verum pressiore sensu *se determinare* est *se libere determinare*, h. e. ita *actum talem* ponere ut in eiusdem agentis potestate sit eum non ponere, ita ut ratio ultima cur indifferentia facultatis ad unum flectatur, seu cur *talis actus* sit, sit ipsa facultas, quae potens ex aequo utrumque, alterutrum ponit. Determinatio proinde libera actus est eiusdem positio cum activa potestate contradictorium vel contrarium vel diversum ponendi.

In actibus voluntatis distinguitur actus indeliberatus et actus deliberatus. Ille est spontanea vel complacentia rei, vel aversio a re quae conformis est vel difformis inclinationi sive naturali sive habituali voluntatis; hic est libera tendentia in obiectum. Actum deliberatum iam probatum est a nobis (A. Th. XL. p. I.) esse positivum exercitium libertatis. Actus indeliberatus, cum necessarius sit, ponitur per eum concursum quo actiones ceterae causarum necessariarum ponuntur; de quo aliquid postea. Nunc quaestio est de actu deliberato.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Difficultas est in componenda libertate voluntatis cum divino concursu. Inepte vero hanc difficultatem solveret qui rem ita explicaret; voluntatem quidem ex se ipsa determinare se ad actum, qua determinatione posita Deum ad actum eius concurrere, ac si determinatio ad actum esset aliquid realiter medium inter voluntatem et actum eius, quam Deus veluti expectaret ut concurreret. Etenim determinatio voluntatis non potest esse nisi operatio eius, se enim determinat agendo, et agit se determinando, unde actus ipsius sive exercitium facultatis et eiusdem determinatio sunt omnino idem. Cum ergo actus debeat fieri per concursum Dei, concursus vero nequeat subsequi actum cuius causa esse debet, concipi non potest quod Deus ad concurrentem expectet determinationem vo-

luntatis, quae concursum praecedat, et sine illo fiat; sed ipsa determinatio voluntatis fieri debet per concursum Dei.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Praedeterminatio eo redit ut voluntatem adhuc in actu primo indifferentem influxu suo physico Deus moveat ad determinatum actum, sive ad volendum vel nolendum determinatum obiectum; quae proinde praedeterminatio seu praemotio dicitur, quia praevertit causalitate sua ipsam determinationem voluntatis. Iam vero opus non est pluribus demonstrare hanc praedeterminationem admitti a nobis non posse. Etenim ea posita non intelligimus quomodo possit incolumis esse libertas. Sane libertas in eo est ut voluntas sit domina sui actus, ideoque non sit, antequam agat, determinata ad unum, sed se ipsam agendo determinet; atqui posita praedeterminatione voluntas non est domina sui actus, non enim ipsa se determinat, sed est ab extrinseco determinata ad unum (A. Th. XL. p. VI): ergo.

Nec divina motio proprie accepta admitti potest in voluntate. Sane motio ex sua natura tendit semper ad unum terminum determinatum, nec potest esse indifferens ad plures terminos, sicut enim nequit concipi corporalis motus, qui ad unum terminum determinatum non tendat, ita nequit concipi spiritualis motus qui ad unum pariter terminum determinatum non tendat. Iam vero Deus non potest ita agere in voluntate, quia tunc voluntas esset ab extrinseco determinata ad unum; ideoque eius libertas periret. Nequit igitur concursus se habere ad modum cuiusdam proprie dictae motionis.

Quae ut magis intelligantur advertendum est 1° non tantundem esse causam esse primam actus voluntatis, et esse causam determinantem eiusdem actus. Causa enim prima id sibi vindicat ut ante se nulla alia sit, et ab ea sit omnis efficientia voluntatis; atque ipse actus, modo tamen conveniente voluntati. Causa vero determinans id sibi vindicat ut ultima potius sit in serie causarum; determinat enim quod praecedens relinquit indifferens; recipiens si est creata vim agendi a causa prima, et ab ea adiuta ad agen-

dum, ita tamen ut sub hoc adiutorio ipsa sit ratio cur indifferentia facultatis ad unum determinetur hoc potius quam illud volendo aut nolendo. Causa ergo prima indifferenter se habet, ultima vero est determinans sub influxu quidem primae. Itaque sicut Deus est causa prima, ita voluntas est ultima determinans quatenus positus omnibus ad agendum requisitis constituta in actu primo se ipsam flectit ad hoc vel illud volendum aut nolendum. Quare ex eo quod est Deus causa prima etiam actus voluntatis, non sequitur ipsum praedeterminare eiusdem actum.

2° advertendum est effatum illud: *causa secunda non agit nisi mota a prima, vel applicata a prima ad agendum*; si de voluntate sermo sit et de motione proprie dicta accipiatur, a nobis admitti non posse, ut probavimus. Verus ergo sensus huius effati pro causa libera is est; quod scilicet tum causa accipit a prima virtutem agendi et destinationem finis, in quem tendat, tum quod causa secunda libera adiuvatur ad agendum a Deo concurrente cum ipsa. In quibus quaedam ratio motionis reperiri potest; quatenus quod movet prius est moto, atque vim quamdam confert et terminum praefinit moto, quod sine movente non moveretur. Cum ergo Deus sit prior voluntate, virtutem ei conferat et finem universalem ei statuatur, quatenus eam creans hoc ipso inclinationem ei indidit ad finem sibi naturalem, et sine cooperatione eius voluntas non se moveret, Deus dicitur movere voluntatem. Quae motio non est propria, quia non determinat certum singularem terminum vel obiectum, quod actu velit aut nolit voluntas.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. I. Concursus immediatus voluntatis debet esse influxus divinus in actum, influxus physicus, influxus attingens immediate actum, simultaneus cum actione voluntatis, atque talis ut eius libertatem non impediat; atqui haec omnia competunt concursui proposito in thesi: ergo. Sane 1° concursus mediatus est influxus Dei, et influxus physicus, est enim actus efficax ad extra divinae voluntatis volentis facultatem creatam esse et conservari. 2° Cum voluntas operatur, ille concursus attingit immediate